อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณนายสอิ้ง เสวตร์ครุตมัต

วัดสุนทรธรรมทาน (วัดแค)

อ. ป้อมปราบ จ. พระนคร

วันจันทร์ที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๒

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

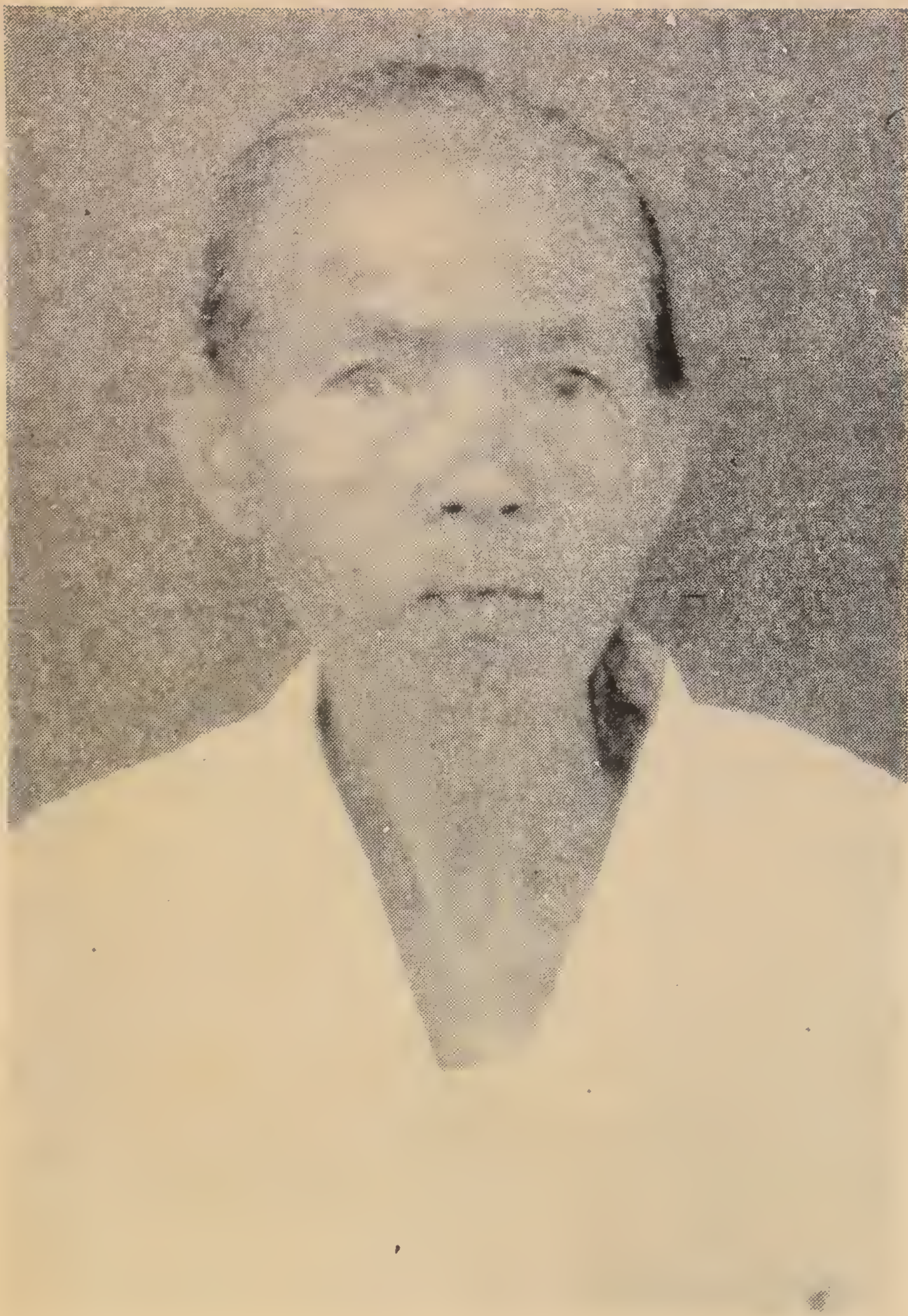
คุณนายสอิ้ง เสวตร์ครุตมัต

ณ เมรุวัดสุนทรธรรมทาน (วัดแค)

ต. นางเลิ้ง อ. ป้อมปราบ จ. พระนคร

วันจันทร์ที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๒

คุณนายสอิ้ง เสวตร์ครุตมัต

ชาตะ ๒๔๔๘

มตะ ๒๕๑๒

แม่

คำว่า "แม่" หรือมารดา คือผู้ให้กำเนิดเรานั่นเอง แม่ย่อมรักลูก ทะนุถนอมลูกตั้งแต่เกิดตลอดจนเติบใหญ่ แม้ลูกจะเป็นโจร มหาโจร ผู้ร้ายใจทมิฬ แม่ยังรักและเป็นห่วงลูกเสมอ พระคุณแม่นั้นไม่มีสิ่งใดในโลกเสมอเหมือน แม้ว่าลูกดื่มดูดเลือดในอก แม่ไม่เคยคิดว่าจะให้ลูกตอบแทนพระคุณ นอกเสียจากความกตัญ-ญูที่ลูกจะมีต่อแม่

ที่สุดทุก ๆ ชีวิตที่เกิดมา จะดีชั่วสุดแต่เวรกรรมอันสร้างไว้แต่ชาติปางก่อน ตามหลักของพุทธองค์ สังขารไม่แน่นอน แม้ว่าจะเป็นเศรษฐี ยาจก วณิพก หรือขอทาน มนุษย์ปุถุชนใดก็ตามย่อมหนีไม่พ้นจาก เกิด แก่ เจ็บ ตาย

จากลูก

ช่อุ่ม เสวตร์ครุตมัต

ความอาลัยอาวรณ์

ใครเลยจะเชื่อว่าเวลานาน ๔๒ ปีมาแล้วแม่ แม่ของลูกได้หายจากไปแล้ว ลูก ลูกทราบดีว่าความตายนี้เป็นธรรมดา ที่ทุก ๆ ผู้ทุก ๆ นามไม่มีใครหนีพ้น แต่พระคุณความกรุณาปรานีทั้งเมตตาสงสารต่อลูกๆ หลานๆ ไม่มีอะไรเปรียบได้ ลูกหลานต้องเศร้าโศกเสียดายอาลัยอย่างสุดที่พรรณนาได้ เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้ยึดมั่นในพระรันตตรัยประกอบการบุญการกุศล รักความสงบเคารพต่อระเบียบประเพณี รักบ้านครอบครัว ลูก ๆ หลานๆ ตลอดกระทั่งวงศาคณาญาติ พระคุณแม่เป็นดังร่มโพธิ์ร่มไทรให้ความร่มเย็นอบอุ่น มีน้ำใจโอบอ้อมอารีเยือกเย็นสุขุม สมที่ดำรงความเป็นประมุขในครอบครัวเป็นที่เคารพรักใคร่ยำเกรงของลูก ๆ หลาน ๆ ทุกคน

แม่ได้จากหายไปแต่สังขาร ส่วนความดีงามต่อตระกูลในครัวเรือน ตลอดทั้งลูกหลานยังมิเสื่อมคลายสูญ

หาย ยังคงประทับใจลูก ๆ หลาน ๆ อยู่มิรู้เลือนเลย ขอผลที่แม่สร้างสมมาประมวลเข้ากับผลบุญที่ลูกหลานพร้อมด้วยญาติมิตรทั้งมวลได้กระทำเพื่อการกุศลครั้งนี้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของแม่ได้สถิตสถาพรสุขสวัสดิ์ในสัมปรายภพ เทอญ ฯ

ลูก ๆ และหลาน

กราบขออภัย

และ

ขอบพระคุณ

ในงานฌาปนกิจศพ คุณนายสอิ้ง เสวตร์ครุฑมัต ครั้งนี้ หากการรับรองตลอดจนการปฏิสันถารบกพร่องด้วยประการใดๆ ก็ดี ข้าพเจ้าขอกราบขออภัย และขอบพระคุณที่ให้เกียรติคุณนายสอิ้ง เสวตร์ครุฑมัตครั้งนี้ด้วย

ร้อยเอก

(เฉลย เสวตร์ครุฑมัต)

๑๙ พ.ค. ๑๒

คำนำ

ข้าพเจ้าจะทำการฌาปนกิจศพ คุณนายสอ้ง เสวตร์ครุตมัต ภริยาสุดที่รักของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ค้นหานิทานชาดก เพื่อพิมพ์เป็นอนุสรณ์ อันเป็นธรรมบรรณการแด่ท่านที่กรุณามาให้เกียรติในงาน ทั้งข้าพเจ้ามีความเห็นว่านิทานชาดกนี้ ในเรื่องอันมีสาระสิ่งละอันพันละน้อยที่ข้าพเจ้าจะได้เผยแผ่คติธรรม แก่ท่านผู้สนใจโดยทั่ว ๆ ไป ความดำรินี้เป็นกุศลจิตในเบื้องหน้า ได้คัดเรื่องนี้เป็นคติตามสมควร

เรื่องนิทานชาดก เป็นเรื่องล้าสมัยตามคัมภีร์ก็ระบุว่าพระพุทธเจ้า ครั้งทรงบำเพ็ญพระบารมี ได้เสวยพระชาติเป็นบุคคลในทุกเรื่อง นิทานชาดกนี้เป็นเรื่องแสดงถึงตัวอย่างแห่งกรรม ทุก ๆ เรื่องจะมีผู้ทำดีทำชั่วและได้รับผลสนองลงด้วยในกุศลมูล คือ อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ อโมหะ ความไม่หลง และอกุศลมูล คือ โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ

โมหะ ความหลง ดังนี้ทั้งนั้นไม่มีพ้นไปได้ แม้ในปัจจุบัน กุศล และอกุศล ก็คงมีเท่านี้ ไม่มากกว่านี้ และไม่น้อยกว่านี้ ฉะนั้นเรื่องที่แสดงถึงตัวอย่างแห่งการกระทำจึงเป็นเรื่องเอาไว้คิด เอาไว้ตรองต่อไป เพราะเป็นเรื่องของอดีต ส่วนเรื่องที่ว่ามีเรื่องนี้เป็นไปไม่ได้ เช่นเดรัจฉานพูดได้นั้น ถ้าพิจารณาโดยขยายความให้กว้างออกไปสักหน่อย กล่าวคือเพียงคิดว่า ถ้าไม่ให้พูดแล้วทำอย่างไรจึงจะรู้เรื่องกันเล่า เทียบกับเรื่องในปัจจุบันก็มีเป็นอันมาก ดิรัจฉานที่พูดได้ในนิทานชาดกนั้น บางทีคำพูดนั้น ๆ ถือเป็นคติชีวิตได้ดีทีเดียว ฉะนั้นควรสรุปว่า ผู้พูดนั้นจะเป็นใครไม่สำคัญ ความสำคัญนั้นอยู่ตรงที่ว่าอย่างไรเป็นภาษิต หรือทุพภาษิต ดังนี้จะเป็นแนวทางเพิ่มพูนสติปัญญาตริตรองมองเห็นธรรมคำพูด คำสั่งสอนที่ดีที่ประเสริฐเป็นเยี่ยมอันพึงปฏิบัติสืบไป

อนึ่ง ขอชี้แจงไว้ ณ ที่นี้ว่า นิทานชาดกคงมีเค้าเรื่อง เป็นคติธรรมตามคัมภีร์อรรถกถาชาดก แต่สำนวน

คำพูดแต่ละคำนั้น มุ่งต่อความเข้าใจ อันเป็นสามัญเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงศัพท์และไวยากรณ์มากนัก ทั้งนี้ก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านผู้ฟัง ได้มีความเข้าใจในคติธรรมที่พึงได้จากชาดกแต่ละเรื่องเป็นสำคัญ

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลที่ได้บำเพ็ญด้วยประการนั้นให้แด่คุณนายสอิ้ง เสวตร์ครุตมัต หากวิญญาณสถิต ณ ทิพยสถานแดนใด ได้ทราบแล้ว ขอจงได้อนุโมทนาเพื่อสำเร็จเป็นปัจจัยอำนวยสุขประโยชน์ โสตถิผลตามควรแก่คติวิสัยนั้น ๆ เทอญ

ร้อยเอก

อานิสงส์ไมตรี

ปลายแดนเมืองพาราณสี มีบึงใหญ่อยู่ด้านใต้ พญาเหยี่ยวตัวหนึ่งพำนักอยู่ ต่อมาพญาเหยี่ยวได้ไปพบนางเหยี่ยวซึ่งอาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกของบึง พูดจาฝากรักขอร้องให้นางเหยี่ยวเป็นเมียตน

นางเหยี่ยวถามว่า "เธอมีใคร ๆ เป็นเพื่อนหรือยัง"

พญาเหยี่ยวตอบว่า "ยังไม่มีเลยนาง"

นางเหยี่ยวกล่าวว่า "ผู้ที่จะหาเมียนั้น ควรหามิตรก่อน เพราะมิตรจะช่วยบำบัดทุกข์ภัยที่อาจจะเกิดขึ้นแก่คู่ผัวเมียได้ดี เธอจงหามิตรหาผู้ที่ควรจะผูกไมตรีให้ได้ก่อนเถิด เรื่องการเป็นผัวเป็นเมีย เอาไว้ทีหลัง"

พญาเหยี่ยวถามว่า "จะควรไปทำไมตรีกับใครเล่านาง"

นางเหยี่ยวตอบว่า "ทำอย่างนี้ก็แล้วกัน บรรดาผู้ที่อยู่บริเวณบึงนี้ จงไปผูกไมตรีไว้ให้ทั่วกัน ทางทิศเหนือ

ของบึงมีพญาราชสีห์อาศัยอยู่ ทางทิศตะวันออกมีพญานกออกอาศัยอยู่ ตรงกลางบึงเป็นที่ดอนมีเต่าอาศัยอยู่ เธอจงไปผูกไมตรีกับสัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ไว้เถิด"

พญาเหยี่ยวปฏิบัติตาม เที่ยวไปผูกไมตรีกับพญาราชสีห์ พญานกออก และเต่า จนสนิทสนมคุ้นเคยกัน และก็ได้นางเหยี่ยวเป็นเมียสมความปรารถนา พากันไปทำรังอยู่บนต้นกระทุ่มที่เกาะน้อยกลางบึง อยู่มาสักหน่อยก็เกิดลูก ๒ ตัว

ในขณะที่ลูกเหยี่ยวขนปีกยังไม่ขึ้น มีพวกพรานป่าพากันออกล่าสัตว์ท่องเที่ยวไปในป่าตลอดวัน ไม่ได้อะไรเลย หารือกันว่า "พวกเราจะกลับบ้านมือเปล่าไม่ได้ อย่างชั้นชั่วได้ปลาได้เต่าไปบ้างก็ยังดี ในบึงนี้มีอย่างชุกชุม พวกเราจงลงจับกันเถิด" ตกลงกันแล้ว ก็ว่ายน้ำข้ามไปที่เกาะน้อย พอดีเวลาค่ำต่างก็นอนพักผ่อนใต้ต้นกระทุ่ม ซึ่งมีรังเหยี่ยวอยู่บนยอด ถูกยุงกัดทนไม่ไหว ต้องลุกขึ้นก่อไฟเพื่อไล่ยุง ควันไฟพลุ่งขึ้นไปถึงรังเหยี่ยว ลูกเหยี่ยวถูกควันรมพากันเจี๋ยวจ๊าวตามประสา พวกพรานได้ยินจึงพูดกันว่า "เฮ้ย

เสียงลูกนกหลายตัวทีเดียว ลุกขึ้นช่วยกันมัดคบเถอะ หิวๆ ใครจะนอนได้ กินเนื้อนกเสียก่อนค่อยนอนกันเถิดพวกเรา"

พวกพรานต่างช่วยกันกุลีกุจอ พวกหนึ่งก่อไฟ พวกหนึ่งหาหญ้าแห้งไม้แห้งมามัดเป็นคบ

แม่เหยี่ยวได้ยินเสียงพวกพรานพูดกัน ก็เข้าใจเรื่องได้ว่า "พวกเหล่านี้ต้องการจะกินลูกของเรา การที่เราให้ผัวไปเที่ยวผูกไมตรีไว้กับใครๆ ก็เพื่อจะขอให้ช่วยบัดเป่าภัยท่านองนี้แหละ ต้องให้ผัวเราไปหาพญานกออก" คิดแล้วพูดกับผัวว่า "นายไปเถิดภัยบังเกิดแก่ลูกเราแล้วละ จงไปหาพญานกออกบอกให้ทราบ ดูซิ นั่นไง พวกพรานป่ากำลังมัดคบ ปรารถนาจะจับลูกของเราไปย่างกิน พ่อเหยี่ยวจงไปบอกพญานกออกบอกให้ทราบถึงความย่อยยับ ที่จะเกิดขึ้นแก่ลูกน้อยของเราเถิด"

พญาเหยี่ยวไม่รอช้า รีบบินไปที่อยู่ของพญานกออก ถึงแล้วก็ร้องบอกให้รู้ว่าตนมา ได้รับโอกาสแล้วก็เข้าไปหาพนมปีกไหว้

พญานกออกถามว่า "มีธุระอะไรหรือเพื่อนยาก จึงเร่งเร้ามาหาเราอย่างนี้"

พญาเหยี่ยวตอบว่า "ข้าแต่พญานกออก ท่านเป็นปักษีผู้ประเสริฐกว่าบรรดาทิชากร ข้าพเจ้าขอยึดเป็นที่พึ่งได้โปรดเถิด พวกพรานไพรใจฉกาจ กำลังเตรียมการจะจับลูกของข้าพเจ้ากินเป็นอาหาร ขอท่านโปรดช่วยเพื่ออำนวยความสุขแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด"

พญานกออกปลอบพญาเหยี่ยวไม่ให้หวาดกลัว แล้วกล่าวว่า "เหยี่ยวเอ๋ย ผู้เป็นบัณฑิตคบหามิตรสหายก็เพื่อจะหาความสุขทุกวันคืน ฉันจะทำประโยชน์ให้เธอ จะช่วยเธอ เพราะผู้ที่ดำรงอยู่ในอารยภูมิย่อมกระทำกิจแก่ผู้ดำรงในอารยภูมิ" แล้วถามต่อไปว่า "เพื่อนยาก พวกพรานป่าพากันขึ้นต้นไม้แล้วหรือ"

พญาเหยี่ยวตอบว่า "ยังไม่ขึ้น พวกนั้นกำลังมัดคบ"

พญานกออกบอกว่า "ถ้าเช่นนั้นเพื่อนจงรีบไปเถิด ไปปลอบแม่เพื่อนยากของเรา บอกเธอว่า ฉันกำลังจะไป เธอจะได้คลายใจ"

พญาเหยี่ยวบินกลับรัง พญานกออกบินตามมา จับอยู่ที่ยอดไม้ต้นหนึ่งไม่ห่างต้นกระทุ่ม คอยดูว่าพวกพรานป่า

จะบินขึ้นต้นกระทุ่มเมื่อไร พอเห็นพรานป่าคนหนึ่งถือคบบินขึ้นต้นกระทุ่ม ก็รีบบินจากยอดไม้ จุ่มตัวลงในแอ่งน้ำใกล้ ๆ ต้นกระทุ่ม ปากอมน้ำจนเต็ม บินกลับมาสลัดน้ำที่ปีกและพ่นน้ำในปากออกดับคบของพรานป่าเสีย ทำให้พวกพรานป่าเกิดโทสะบอกกันว่า "เราต้องกินไอ้นกตัวนี้และลูกนกให้ได้"

คนที่ปีนขึ้นไป เมื่อคบดับก็ต้องกลับลงมาจุดขึ้นไปใหม่ พญานกออกก็ดับเสียอีก รวมความว่า พรานจุดคบขึ้นไปทีไรก็ถูกพญานกออกเอาน้ำดับเสียทุกที จนเวลาผ่านไปถึงครึ่งคืน พญานกออกเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างยิ่ง พังผืดที่ท้องตอนล่างบาง ตาทั้งคู่แดงกล่ำ แม่เหยี่ยวเห็นเช่นนั้น ก็บอกผัวว่า "นาย พญานกออกเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างยิ่งแล้ว ไปบอกเต่ามาช่วยอีกแรงหนึ่งเถิด พญานกออกจะได้พักผ่อนสักหน่อย"

พญาเหยี่ยวบินไปหาพญานกออก บอกว่า "ข้าแต่พญาปักษี ข้าพเจ้าเห็นแล้วละ กิจอันใดที่ท่านผู้ดำรงในอารยภูมิ จะพึงทำแก่ท่านผู้ดำรงอยู่ในอารยภูมิด้วยกัน กิจนั้นท่านผู้มีใจกรุณากระทำแล้วตามกำลัง ขอเชิญท่านพัก

ผ่อน ท่านโปรดถนอมตนบ้างเถิด อย่าได้ทำลายตนเสียเลย ข้าพเจ้ามีความประสงค์จะให้ลูกมีชีวิตอยู่ พร้อมทั้งท่านก็ยังมีชีวิตอยู่"

พญานกออกตอบว่า "ฉันทำการคุ้มครองป้องกันเธอ แม้แต่ร่างกายสลายไปก็ไม่หวั่น เพราะหลักของสัตบุรุษมีอยู่ เพื่อนทั้งหลายย่อมสละชีวิตช่วยเพื่อนกัน"

พญาเหยี่ยวกล่าวว่า "ข้าแต่พญานกออก เชิญท่านพักสักหน่อยเถิด" ว่าแล้วรีบบินไปหาเต่า ปลุกเต่าให้ตื่นขึ้น เล่าเรื่องราวให้ฟังโดยตลอด แล้วบอกว่าภัยเช่นที่เล่ามาแล้วอุบัติขึ้น พญานกออกได้มาช่วยตลอดมา ตั้งแต่หัวค่ำจนถึงบัดนี้เหน็ดเหนื่อยยิ่งนัก ข้าพเจ้าจึงมาหาท่าน ท่านวารีจรเจ้าข้าเป็นความจริง บุคคลบางหมู่ที่พลั้งพลาดซวดเซย่อมกลับตั้งตัวได้ใหม่ เพราะความช่วยเหลือของเพื่อนฝูง บุตรของข้าพเจ้าจะถูกเขาจับกิน ข้าพเจ้าต้องมาหาท่าน โปรดเถิดโปรดช่วยข้าพเจ้าด้วยเถิด"

เต่าตอบว่า "พญาเหยี่ยวเพื่อนยาก บัณฑิตย่อมคบหามิตรสหายด้วยทรัพย์สินและด้วยตน ข้าพเจ้าจะช่วย

เหลือท่านผู้ดำรงอยู่ในอารยภูมิ ย่อมกระทำกิจแก่ผู้ดำรงในอารยภูมิ จึงจะเป็นการถูกต้อง"

ตอนนั้นลูกเต่านอนอยู่ใกล้ ๆ ได้ยินคำพูดของพ่อ ก็คิดว่า "ไม่น่าจะต้องให้พ่อของเราลำบากเลย เราอาสาไปทำเสียเองก็ได้" คิดแล้วพูดว่า "พ่อจ๋า พ่อนั่งนอนให้สบายเถิด ไม่ต้องทำอะไรดอก ลูกที่ดีย่อมประพฤติประโยชน์แก่บิดา ฉันจักประพฤติประโยชน์แก่พ่อ ไปช่วยป้องกันลูก ๆ ของพญาเหยี่ยวครั้งนี้แทนพ่อ"

เต่าผู้พ่อกล่าวว่า "ถูกแล้วลูกเอ๋ย หลักของสัตบุรุษมีอยู่ว่า บุตรย่อมประพฤติประโยชน์แก่บิดา หมายความว่ากระทำธุรกิจแทนพ่อ ไม่ต้องให้พ่อลำบาก แต่ลูกของพ่อยังเล็ก ร่างกายยังไม่เติบโต จะสู้พวกพรานป่าไม่ได้ พ่อร่างกายใหญ่โตแล้ว พวกพรานป่าเห็นพ่อแล้ว จะกลับใจไม่คิดทำร้ายลูก ๆ ของพญาเหยี่ยวก็ได้ พ่อไปเองดีกว่านะลูกนะ" บอกลูกแล้วหันมาทางพญาเหยี่ยวบอกว่า "เพื่อนยาก อย่าหวั่นใจเลย ไปก่อนเถิด ข้าพเจ้าจักตามไปเดี๋ยวนี้แหละ" ว่าแล้วคลานลงน้ำ รังเอาสาหร่ายและโคลนติดตัวพะรุงพะรัง

ว่ายน้ำตรงไปที่เกาะต้นกระทุ่ม คลานขึ้นไปบนกองไฟที่พวกพรานก่อไว้ ไฟดับหมดเลย

พวกพรานป่าเห็นเช่นนั้น ก็พูดกันว่า "อย่าไปพยายามจับลูกนกเลย พวกเรามาช่วยกันพลิกเต่าตาบอดตัวนี้แล้วฆ่าให้ตาย ตัวมันใหญ่พอแบ่งกันสำหรับพวกเราทีเดียว ว่าแต่ทำอย่างไร พวกเราจึงจะจับมันหงายได้เล่า"

ปรึกษากันตกลงว่า ต้องหาเถาวัลย์มามัดแล้วช่วยกันฉุด เถาวัลย์ก็หายาก เลยแก้ผ้านุ่งของตน ๆ ออกควั่นเป็นเกลียวเชือกมัดเต่าใหญ่ แล้วช่วยกันดึงเพื่อจะให้เต่าพลิกตัว ก็ไม่สามารถจะพลิกเต่าได้

เต่าเสียอีกกลับฉุดลากพวกพรานป่า ลงไปในน้ำลึก พวกนั้นติดตามเต่าไปเพราะความอยากจะได้ตัวเต่า ต้องจมน้ำสำลัก กลืนเข้าไปจนเต็มท้อง เห็นท่าว่าจะไม่ได้เต่าแน่ ก็ชวนกันผละ ลุยขึ้นมาที่เกาะต้นกระทุ่ม เต่าได้พาเอาผ้านุ่งที่พวกพรานป่าแก้ออกควั่นเป็นเชือกมัดตนไปเสียด้วย พวกพรานป่าคงเหลือแต่ชุดวันเกิดกันทุกคน ขึ้นเกาะได้ก็ร่วมกันคิดว่า "แย่พวกเรา ตอนหัวค่ำก็มีนกตัวหนึ่งมาคอยดับคบ

เสียจนครึ่งคืน คราวนี้ไอ้เต่าตัวนั้นมันพาพวกเราจมน้ำจมท่า ผ้านุ่งมันก็เอาไปเสียด้วย มิหนำซ้ำต้องดื่มน้ำจนแน่นท้องไปตาม ๆ กัน ก่อไฟใหม่เถิดพวกเรา อรุณขึ้นต้องจับลูกนกเหล่านี้ย่างกินให้ได้" ตกลงแล้วจัดแจงก่อไฟอีกครั้งหนึ่ง

แม่เหยี่ยวฟังพวกพรานพูดกันแล้ว บอกแก่ผัวว่า "นาย พรานเหล่านี้มันจักต้องหาเวลาจับลูกของเราย่างกินให้จงได้ แล้วจึงจักพากันไป นายไปหาพญาราชสีห์ขอร้องให้ช่วยเถิด"

พญาเหยี่ยวรีบไปหาพญาราชสีห์ทันที ไปถึงแล้ว เมื่อพญาราชสีห์ถามว่า "มีเรื่องอะไรหรือ ถึงได้มาแต่เช้ามืดอย่างนี้" ก็เล่าเรื่องให้ฟังตั้งแต่ต้น แล้วกล่าววิงวอนว่า "ข้าแต่ท่านผู้จอมมฤค ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ดิรัจฉานหรือว่ามนุษย์ในโลกนี้ไม่ถูกภัยรบกวนแล้ว ก็ย่อมถึงฐานะที่ดีที่สุดทั้งนั้น ลูก ๆ ของข้าพเจ้าจะถูกพวกพรานจับย่างกิน ข้าพเจ้าจึงต้องมาหาท่าน ท่านเป็นราชาของพวกเรา ขอได้โปรดช่วยเหลือเพื่อความสุขของข้าพเจ้าเถิด"

พญาราชสีห์ตอบว่า "พญาเหยี่ยวฉันจะช่วยเธอ เราจะพยายามกำจัดพวกศัตรูของเธอนั้นเสีย ทำไมเล่านะ วิญญู

ชนผู้สามารถรู้ดีอยู่ จะไม่พยายามเพื่อป้องกันเพื่อนของตน ว่าแล้วบอกให้พญาเหยี่ยวรีบไป เพื่อจะได้คอยปลอบลูกเมีย ตนเองออกจากถ้ำที่อยู่ เดินเหยาะย่างมาด้วยอาการองอาจ ผาดผยอง ลุยน้ำข้ามมาที่เกาะต้นกระทุ่ม

พวกพรานป่าเห็นพญาราชสีห์เหยาะย่างมา พูดกันว่า "ตายละโว้ยพวกเรา มันช่างเป็นอัปมงคลของเราที่สุด ตอนหัวค่ำไอ้นกระยำก็คอยดับคบของพวกเราเสีย ตกกลางคืนไอ้เต่าก็เอาผ้านุ่งของเราไปทิ้งน้ำหมด ตอนนี้ราชสีห์มาอีกแล้ว ขืนอยู่เป็นไม่รอดแน่ ไปกันเถิดพวกเรา" ต่างคนต่างวิ่งหนีข้ามไปอีกทางหนึ่งอย่างสุดแรงของตน ๆ

เมื่อพญาราชสีห์มาถึงโคนต้นกระทุ่ม ไม่พบใคร ๆ รอหน้าอยู่อีกแล้ว พญานกออก เต่า และพญาเหยี่ยว พากันเข้ามาหาพญาราชสีห์ ชี้แจงถึงอานิสงส์ในการเป็นมิตรกัน และชักจูงให้สัตว์ทั้ง ๓ รักษาไมตรีระหว่างกันสืบไปว่า "การเป็นมิตรมีไมตรีต่อกันอำนวยผลอย่างไร ก็ได้เห็นประจักษ์อยู่แล้ว ตั้งแต่บัดนี้ไป ขอท่านทั้ง ๓ จงอย่าได้ทำลายมิตรธรรมเสีย จงเป็นผู้ไม่ประมาทกันเถิด" แล้วพญาราชสีห์ก็จากไป สัตว์ทั้ง ๓ ก็แยกกันไปที่อยู่ของตน ๆ

ภายหลังจากที่ปลอดภัยแล้ว พญาเหยี่ยวและแม่เหยี่ยวต่างก็มีความสุขเบิกบาน แม่เหยี่ยวมองดูลูกน้อยในรังส่งเสียงแจ้วเจื้อยด้วยจิตใจอันเปี่ยมด้วยความรัก มีความดำริว่า "โอ้ลูกเอ๋ย ลูกรอดมาได้เพราะพ่อแม่มีมิตรสหาย พ่อแม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือของมิตรสหาย ถึงยังคงได้เห็นหน้าลูก"

พญาเหยี่ยวถามว่า "นางเอ๋ย นางกำลังคิดอะไร"

แม่เหยี่ยวตอบว่า "กำลังคิดถึงมิตรธรรม ฉันเห็นว่าบุคคลควรกระทำแก่ท่านผู้มีใจดี และท่านที่ทรงอารยธรรมให้เป็นมิตรเป็นสหายของตน เพื่อความสุขจะได้เนื่องนองมาสู่ตน ดูแต่เราซิ ยังคงเห็นหน้าลูกอยู่พร้อมเพรียงก็เพราะมีมิตรสหาย เหมือนนักรบมีเกราะกันลูกศร ฉะนั้น

พ่อเหยี่ยวจ้ำ ด้วยความพยายามของมิตรสหาย ผู้ไม่ปลีกตนหนีลูกน้อยของเรา กำลังส่งเสียงแจ้วเจื้อย จับใจเราผู้กำลังเบิกบานอยู่

บัณฑิตคบมิตรสหายไว้แล้ว ย่อมครองบุตรหรือสัตว์เลี้ยงหรือทรัพย์ไว้ได้ ฉันและลูก ๆ กับผัวของฉัน อยู่พร้อมหน้ากันได้ เพราะความช่วยเหลือของมิตร

พ่อเหยี่ยวผู้เป็นที่รักของฉัน ประโยชน์ย่อมมีเพราะผู้มีอำนาจและผู้กล้าหาญ ผู้ที่มีอำนาจและผู้กล้าหาญเหล่านี้ย่อมเป็นสหายของผู้ที่สมบูรณ์ด้วยมิตรธรรมเหล่านั้น ผู้ใดมีมิตรมียศ มีศิริเชิดชูตน ผู้นั้นย่อมบันเทิงใจในโลกนี้

พ่อเหยี่ยวเอ่ย การผูกมิตรควรกระทำแม้กับผู้ที่ขัดสนดูซิ เราพร้อมทั้งลูกน้อยยังเห็นหน้ากันอยู่ เพราะความช่วยเหลือของมิตร- นกตัวใดมาผูกไมตรีกับผู้ที่กล้าหาญมีอำนาจนกนั้นย่อมมีความสุข เหมือนกับฉันและพ่อเหยี่ยวกำลังมีความสุขอยู่ขณะนี้ ฉะนั้นแล"

เรื่องนี้เรียงจากมหาอุกกุสชาดก อรรถกถาชาดก สาระของเรื่องประกาศถึงมิตรธรรม การผูกไมตรีดีต่อกัน ระบุถึงนิติธรรมในการช่วยเหลือกันในยามเพื่อนกันมีทุกข์ร้อน ตามกำลังความสามารถ บรรเทาความเดือดร้อนของเพื่อนกัน ในชาดกแสดงว่าเป็นเรื่องของสัตว์ดิรัจฉาน ก็ช่วยเหลือกันไปตามประสาสัตว์ดิรัจฉาน พญานกออกก็ใช้ความสามารถเท่าที่มีอยู่ช่วยเพื่อน เต่าก็เช่นเดียวกันใช้ความสามารถตาม

ประสาเต่าเข้าช่วย ซึ่งก็อำนวยผล ยับยั้งการรุกรานของพรานป่าไว้ได้ตลอดราตรี ถ้ามิตรธรรมจะพึงมีในหมู่ชนโดยทั่วไปแล้ว จะมีผลานิสงส์อำนวยสุขประโยชน์แก่สังคมมนุษย์อย่างไพศาลเหลือที่จะคณนาทีเดียว.

คุณแม่หนาหนักเพี้ยง — พสุธา
คุณบิดรดุจอา— — กาศกว้าง
คุณพี่พ่างศิขรา — เมรุมาศ
คุณพระอาจารย์อ้าง — อาจสู้สาคร.

"โลกนิติ"

แรงกรรม

ในป่าหิมพานต์ วานรสองพี่น้อง พี่ชื่อนันทิยะ น้องชื่อจุลลนันทิยะ เป็นจ่าฝูง มีวานรเป็นบริวารหลายพัน มารดาของวานรทั้งสองนั้นตาบอด สองพี่น้องมีใจกตัญญูกตเวทียิ่งนัก ปรนนิบัติมารดาให้อยู่ในซุ้มสำหรับนอน ไม่ต้องไปไหน ตนเที่ยวหาอาหาร ได้ผลไม้ที่มีรสอร่อยก็ให้ลิงบริวารนำไปให้มารดา ลิงที่รับผลไม้ไปนั้นโดยมากมักกินผลไม้นั้นเสีย ไม่นำไปให้ มารดาขาดอาหารนานวันเข้าก็ซูบผอม

นันทิยะเห็นมารดาซูบผอมไป ก็ถามว่า "แม่จ๋า ฉันทั้งสองส่งลูกไม้ที่มีรสอร่อย ๆ มาให้แม่ทุกวัน ทำไมแม่ถึงซูบผอมลงเรื่อย ๆ"

มารดาตอบว่า "ลูกเอ๋ย แม่ได้รับแต่แรก ๆ เท่านั้น ต่อมาแม่ไม่ใคร่ได้รับผลไม้ที่ลูกส่งมาให้เลย แต่แม่ไม่รู้เหตุผล ก็ไม่รู้จะบอกลูกได้อย่างไร"

นันทิยะได้ฟังมารดาบอกดังนั้น ก็คิดว่า "ในเมื่อเรามัวห่วงลูกฝูงปกครองพวกเขาอยู่ มารดาของเราจะต้องมอดม้วยลงเป็นแน่ ลูกฝูงมีจำนวนมากและเลี้ยงตัวเองได้ แม่เรามีผู้เดียว เลี้ยงตัวเองก็ไม่ได้ เราจะต้องสละตำแหน่งจ่าฝูงมาปรนนิบัติมารดาเถิด" คิดแล้วก็เรียกจุลลนันทิยะน้องชายมา มอบให้คุมฝูงต่อไป ส่วนตนเองจะขอปรนนิบัติมารดาให้เต็มมือ จนกว่าท่านจะสิ้นลมปราณ

ฝ่ายน้องชายไม่ยอมรับเป็นจ่าฝูง ขอปรนนิบัติมารดากับพี่ด้วย

เมื่อสองพี่น้องมีใจร่วมกันดังนั้น ก็พามารดาแยกจากฝูง ออกจากแดนหิมพานต์ ไปอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ชายแดนดงปรนนิบัติมารดาให้ได้รับความสุขสืบมา

ครั้งนั้น มาณพหนุ่มชาวเมืองพาราณสีผู้หนึ่ง ไปเล่าเรียนศิลปศาสตร์ในสำนักของอาจารย์ทิศาปาโมกข์ ผู้มีนามว่า ปาราสริยะ ณ เมืองตักกสิลา เรียนสำเร็จเจนจบในกระบวนศิลปนั้น ๆ แล้วก็เข้าไปลาอาจารย์จะเดินทางกลับบ้านเมือง

ท่านอาจารย์ปาราสริยะ มีความเชี่ยวชาญในตำรานรลักษณ์ พิเคราะห์ดูลักษณะของมาณพหนุ่มนั้นแล้ว เห็นว่าเขาเป็นคนกักขละหยาบคาย โหดเหี้ยม จึงได้กล่าวเตือนว่า "พ่อมาณพ ลักษณะเจ้าเป็นคนกักขละหยาบคาย และมีอารมณ์รุนแรงมากนัก ก็แลคนเช่นนี้ มักไม่ได้รับความสำเร็จในชีวิตอย่างคงเส้นคงวายั่งยืนไปได้ มักจะประสบความพินาศอย่างใหญ่หลวง มักจะพบความทุกข์ขนาดหนัก เจ้าจงเปลี่ยนนิสัยอย่าเป็นคนกักขละ อย่ากระทำกรรมที่จะก่อความเดือดร้อนให้ในภายหลังเลย"

เขารับคำของอาจารย์ตามธรรมเนียม แล้วกราบลาเดินทางมาสู่เมืองพาราณสี ดำริว่า "เราจักครองฆราวาสจำต้องมีอาชีพ เรื่องอาชีพนั้นสำหรับเราก็ไม่ลำบาก เพราะได้ศึกษามาเจนจบแล้วหลายประการ แต่ศิลปอื่น ๆ นั้น เขาประกอบกันมากมายดาดดื่นไปในเมืองนี้ เราจะประกอบขึ้นบ้างก็จะต้องแข่งขันกับคนอื่น เป็นการลำบากป่วยการที่จะไปแข่งขันกับใคร เรายึดเอาธนูศิลป์เป็นอาชีพ หากินในทางพรานยิงสัตว์ในป่าเอาเนื้อมาขายดีกว่า ไม่ต้องลงทุนอะไรและไม่ต้องแข่งขันกับใคร" คิดแล้วก็ออกเดินทางจากเมือง

พาราณสี ไปตั้งหลักฐานที่ชนบทปลายแดน เลี้ยงชีพด้วยการล่าเนื้อนำมาขาย

วันหนึ่ง เขาเข้าป่าเพื่อล่าเนื้อตามเคย เที่ยวเสาะหาไปตั้งแต่เช้าจนบ่ายไม่ได้อะไรเลย เดินเรื่อยเปื่อยไปจนถึงต้นไทรที่วานรสองพี่น้องกับมารดาอาศัยอยู่

ขณะนั้น สองพี่น้องกับมารดากำลังนั่งกันอยู่อย่างสบายเหนือค่าคบ เห็นพรานเดินมา สองพี่น้องพูดกันว่า "ถ้าเขาจะเห็นแม่ของเรา เขาก็คงไม่ทำอันตราย เพราะแม่ของเราแก่มากแล้ว และก็ตาบอดอีกด้วย ส่วนเราทั้งสองไม่ควรจะอยู่รอหน้าให้เขาเห็น เพราะเขาคงไม่เว้นที่จะฆ่าเรา รีบซ่อนเสียดีกว่า" ปรึกษากันแล้ว ก็หลบแอบกิ่งไทรเสียมิให้พรานเห็นตัว ปล่อยให้มารดานั่งอยู่บนค่าคบผู้เดียว

พรานเดินมาถึงต้นไทร เห็นลิงแก่ตาบอดนั้น แทนที่จะคิดอย่างสองพี่น้องคาด กลับคิดว่า "วันนี้ทั้งวัน เราไม่ได้อะไรเลย ไม่พบสัตว์อะไรตลอดเวลาที่ผ่านมานี้ เพิ่งพบแม่ลิงตัวนี้แหละ ถ้าเราไม่ยิงก็กลับมือเปล่า ยิงมันเสียเอาติดมือไปยังดีกว่าไม่ได้อะไรเลย" คิดแล้วปลดธนูจากบ่า ขึ้นสายเตรียมสอดลูกธนู

สองพี่น้องสังเกตดูอาการของพรานแล้ว ทราบทันทีว่าอะไรจะเกิดขึ้น นันทิยะผู้พี่รีบกระซิบกับน้องว่า "น้อง คน ๆ นี้ ไม่ยอมละลดให้แก่มารดาของเรา เขาเตรียมจะยิงมารดาของเราแล้ว พี่จะขอตายแทนมารดา น้องจงอยู่แทนคุณมารดาไปเถิด" ว่าแล้วโดดออกมาจากที่ซ่อน กล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ ขอเถิดอย่ายิงแม่ของฉันเลย แม่ของฉันทุพพลภาพเพราะความชรา ทั้งนัยน์ตาก็บอด ถ้าท่านให้คำรับรองว่าฆ่าฉันได้แล้ว จักไม่ฆ่าแม่ของฉัน ฉันจะสละชีวิตแทนแม่"

พรานใจโหดรีบให้คำรับรองทันที นันทิยะเข้าใจว่าพรานพูดจริง จึงตัดสินใจเดินไปนั่งให้ยิงใกล้ ๆ พรานก็ยิงนันทิยะตกลงมาตาย แต่เพราะเป็นคนใจโหดปราศจากกรุณาแทนที่จะรักษาคำปฏิญาณที่ได้ให้ไว้ กลับเห็นไม่สำคัญ ทิ้งคำปฏิญาณนั้นเสีย สอดลูกธนูเตรียมยิงแม่ของนันทิยะอีกครั้งหนึ่ง

จุลนันทิยะเห็นเช่นนั้น ก็คิดว่า "พรานจะยิงแม่ของเราอีกแล้ว เขาคงต้องการวานรสองตัวกระมัง เราจะต้องสละชีวิตแทนคุณแม่เถิด เมื่อเราตายแล้วแม่ก็ต้องอดตาย

แต่ว่าแม้เราช่วยให้ท่านรอดอยู่ได้วันเดียว ก็ชื่อว่าได้ช่วยชีวิตแม่เหมือนกัน" จึงออกไปพูดกับพรานว่า "บุรุษผู้เจริญ อย่ายิงแม่ฉันเลย ถ้าท่านต้องการวานรสองตัว และให้คำรับรองว่า เมื่อฆ่าฉันได้อีกตัวหนึ่งแล้ว จะไม่ฆ่าแม่ฉัน ฉันก็ยินดีสละชีวิตแทนแม่ แล้วท่านก็จะได้เราสองพี่น้องไปสมประสงค์" เมื่อพรานให้คำรับรองอย่างแข็งขัน จุลลนันทิยะก็ตัดสินใจเดินเข้าไปนั่งให้ยิงใกล้ ๆ เหมือนกับพี่

พรานใจโหดยิงจุลลนันทิยะตายแล้ว ก็คิดต่อไปว่า "แม่ลิงตัวนี้ แม้จะแก่มากแล้วก็ยังอ้วนดี ยิงเอาไปเผื่อลูก ๆ ของเรา" แล้วก็ยิงแม่ลิงตกลงมาตาย เขาหาบลิงสามตัวบ่ายหน้ากลับบ้านด้วยจิตใจเบิกบานว่า "ไม่ต้องกลับบ้านมือเปล่า"

ในขณะนั้น แรงกรรมบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้นทางบ้านของพรานใจโหด คือ ฟ้าผ่าเรือน ไฟไหม้ ภริยาและลูกสองคนอยู่ในเรือนหนีออกไม่ทัน ถูกไฟคลอกตายไหม้มอดไปพร้อมกันกับเรือน แต่เหลือขื่อค้างอยู่บนหัวเสาต้นหนึ่ง

พรานเดินทางจากป่าเข้ามาถึงหมู่บ้าน ได้ข่าวจากเพื่อนบ้านคนหนึ่งว่า ฟ้าผ่าไฟไหม้บ้าน ลูกเมียถูกไฟคลอกตายหมด ทรัพย์สมบัติ ทิ้งทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งที่ยิงได้และเครื่องธนูก็ทิ้งหมด ครวญคร่ำรำพันพรางวิ่งไป ผ้าผ่อนหลุดลุ่ยไม่รู้สึก พอถึงเรือนก็พอดีขื่อที่ค้างอยู่พลัดตกลงมาถูกศีรษะแตกล้มคว่ำจมดินลงไป ธรณีเลยสูบส่งลงอเวจี

ก่อนที่เขาจะสิ้นลมปราณ เขาสำนึกได้ถึงคำตักเตือนของท่านปาราสริยะผู้อาจารย์ รำพันออกมาว่า "ท่านอาจารย์ปาราสริยะคงเห็นเหตุนี้แหละ จึงได้ตักเตือนเราว่า เจ้าอย่าได้กระทำกรรมที่จะพาตนให้เดือดร้อน ในภายหลังเลย คนทำกรรมใดก็ย่อมเห็นกรรมนั้น ๆ ปรากฏในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมเสวยผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมเสวยผลชั่ว หว่านพืชชนิดใดไว้ ก็ย่อมได้เก็บเกี่ยวผลชนิดนั้น" ดังนี้ พอเขารำพันจบ ก็พอดีจมหายลงไปในแผ่นดิน

เรื่องนี้เรียงจากจุลลนันทิยชาดก ทุกนิบาต สาระของเรื่องแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีอย่างยอดเยี่ยม ยกวานรสองพี่น้องขึ้นเป็นอุทาหรณ์ พยายามที่จะให้มารดาของตนได้รับความผาสุก จนถึงกับสละความเป็นจ่าฝูงเสีย ก้มหน้า

บำรุงมารดาผู้ชราและทุพพลภาพ เมื่อเกิดมีอันตรายขึ้น ก็ป้องกันแม่ด้วยชีวิตของตน ยอมแลกชีวิตของแม่ด้วยชีวิตของตน กล่าวสั้นๆ ว่า เห็นความผาสุกของผู้มีพระคุณสำคัญยิ่งกว่าชีวิตของตน นี้คือภาวะของผู้มีกตัญญูกตเวที

และที่สำคัญของเรื่องนี้ก็คือ แรงกรรม การกระทำของพรานเต็มไปด้วยความเหี้ยมโหด ทั้งปราศจากสัจจะ ให้คำมั่นสัญญาอย่างไรแล้วกลับสัตย์เสีย วานรสองพี่น้องร้องขอชีวิตของแม่ ด้วยเอาชีวิตของตนเข้าแลก รับปากรับคำแล้วกลับคำเสีย เป็นการกระทำที่โหดร้ายที่สุด อำนาจของกรรมเช่นนี้ ย่อมสนองผู้กระทำให้ประสบผลทันตาเห็น เพราะเป็นกรรมแรง

อีกประการหนึ่ง เป็นการแสดงถึงการสำนึกตัวได้ คิดถึงโอวาทของอาจารย์ขึ้นมาได้เมื่อใกล้ตาย ความสำนึกตัวได้เช่นนี้ มีผลน้อยที่สุด เพราะได้สำนึกไม่มีโอกาสที่จะแก้ตัวได้เสียแล้ว เป็นชนิดที่เรียกกันทั่วไปว่า สายเกินไป หมดทางแก้ ความสำนึกเช่นนั้น มีผลเพียงเป็นจุดดีที่ฝังอยู่ในอุปนิสัยเท่านั้น ถ้าเขาสำนึกได้ก่อนหน้านั้น ก็คงจะไม่กระทำกรรมที่รุนแรงอย่างนั้น และจะไม่ประสบแรงกรรมที่สนองจนวอดวายเช่นนั้น เพราะฉะนั้น ความสำนึกตัวได้ควรจะมีในโอกาสที่จะแก้ตัวได้ จึงจะอำนวยผลดี ดังนี้แล.

คติธรรมบางเรื่องที่ฆราวาสควรรู้

คุณธรรมจะนำจิต

ให้ชีวิตเราเป็นสุข

พี่น้องจงรักใคร่ เมตตา อภัย ไม่เบียดเบียนกัน

จงอย่าคบค้าสมาคมกับคนที่ทำลายญาติพี่น้อง หรือดูหมิ่นฉ้อโกงพี่น้อง

อันเสื้อผ้าเงินทองของทั้งหลาย
จงจับจ่ายแลกของต้องประสงค์
แม้นมิตายย่อมหาได้ดังใจจง
อย่าลุ่มหลงตัดแขนขาข้าติดตน
เพราะแขนขาหาซื้อกันไม่ได้
ถึงยากไร้เก็บไว้เถิดจะเกิดผล
จะเป็นเพื่อนร่วมตายจนวายชนม์
มีหรือจนก็รู้แค้นแทนตัวเรา
อันแขนขานั้นหรือคือญาติมิตร

หากพลั้งผิดจงให้อภัยเขา
อุปถัมภ์ค้ำชูอย่าดูเบา
เทพเจ้าจะสรรเสริญจำเริญนาน
ได้สิ่งของต้องใจแบ่งไปฝาก
ประสายากเอื้อเฟื้อเผื่อสมาน
สามัคคีรักใคร่ในวงศ์วาน
ยั่งยืนนานหนักแน่นดังแผ่นดิน
ยามมีภัยช่วยกันผลาญปัจจา
ที่มุ่งมาข่มขู่คิดดูหมิ่น
ยามสงบช่วยกันหมั่นทำกิน
ออมทรัพย์สินไว้ใช้เมื่อภัยมา
ใช้สติเตือนใจให้ทำชอบ
ตามระบอบศีลธรรมอันล้ำค่า
ใครเดือดร้อนก็ช่วยด้วยเมตตา
เพื่อรักษาสายรักสามัคคี
หากญาติมิตรคนใดใจคิดคด
ทรยศพวกพ้องให้หมองศรี

ไม่ทำมาหากินร้ายสิ้นดี
คอยเบียนบีฑปล้นฆ่าเป็นอาจินต์
เขาคือแผลพิษร้ายที่ปลายขา
แม้นรักษาไม่หายต้องตายสิ้น
จงตัดจากกายาอย่ายลยิน
หมดมลทินสิ้นทุกข์สุขสบาย
รู้ถึงไหนใครใครก็เห็นด้วย
ตัดขาช่วยชีวีนั้นดีหลาย
ยังได้สร้างสวรรค์กันอบาย
หากเราตายแล้วจะสร้างได้อย่างไร

เหตุนี้ขอน้องพี่จงมีจิต
สุจริตรักกันมั่นไม่หวั่นไหว
ไม่เบียนบีฑมีจิตคิดอภัย
เพื่อเชื่อมให้ญาติมิตรสัมพันธ์เรามั่นคง
จะเป็นเกียรติเป็นศรีแก่พี่น้อง
เราทั้งผองสุขขังดังประสงค์
หากไร้ญาติขาดมิตรจิตไม่ตรง

ตัวเราคงสิ้นสุขเปี่ยมทุกข์ภัย
ไหนจะถูกเหยียดหยามเพราะความยาก
ทั้งต้องจากวงศาเคยอาศัย
ไหนจะถูกอันธพาลจิตจัญไร
คอยรีดไถเคี่ยวเข็ญไม่เว้นวาย
อันคุณค่าแห่งรักสามัคคี
ของน้องพี่นั้นหนามีค่าหลาย
จงเทิดทูนถนอมไว้อย่าให้คลาย
สิ่งเลวร้ายจะไม่กล้ามาพ้องพาน ฯ

ขอให้ญาติพี่น้องทุกคนเข้าใจโดยถ่องแท้ว่า ความรู้สึก ของความสัมพันธ์ ระหว่าง ความ มีกำเนิด มาเป็นญาติหรือพี่น้องร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกันมีอานุภาพสูงมาก จนเอาเงินพันเงินหมื่นไปหาซื้อก็ไม่อาจซื้อได้ ดังนั้นจงช่วยกันรักษาความเป็นญาติพี่น้องของเราไว้ให้ดี จงอย่าทำลายความรักระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ เสียด้วยอำนาจความโง่เขลาริษยาเบียดเบียนและอกตัญญูเลย ญาติพี่น้องจะได้อยู่ร่วมกันมีความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้าและความปลอดภัยจากเหล่าอันธพาลทั้งหลาย.

จงผูกใจคนด้วยความอ่อนน้อมและไมตรี

จงเจียมกายและใจ ทำไปตามเหตุผลที่ดีเสมอ

ตัวเจ้าโตเท่าอึ่ง ไฉนจึงไม่เตรียมตัว
ทำหยิ่งขึ้นแข่งวัว จนถึงตัวท้องแตกตาย
เฉกเช่นดั่งคนโง่ แต่คุยโวจนเกินกาย
คนจนมักใช้จ่าย ให้เขาหมายว่ามั่งมี
เหล่านี้ล้วนลวงล่อ ทั้งบ้าบอแสนบัดสี
ต่างคนก็ต่างมี หน้ากากสวมไว้ลวงกัน
หากใครไม่เจียมตัว ขึ้นเมามัวคิดข่มขวัญ
ไม่ช้านักผู้นั้น จักต้องผ่านแห่งอบาย
คนบ้าที่เหิมเห่อ มักต้องเจอความฉิบหาย
หิ่งห้อยแข่งจันทร์ฉาย ก็ต้องตายเพราะลืมตัว
ฉะนั้นควรเจียมตน จะสุขล้นทั้งครอบครัว
ข่มท่านเป็นพาลชั่ว อย่าเมามัวหลงว่าดี
ทำอะไรใช้เหตุผล จะช่วยตนให้สุขี
ศิลธรรมคำพระนี้ จะช่วยชี้ให้พ้นภัย

จงเลิกใช้อารมณ์ อันโสมมให้เดือดใจ
หันมาเอาใจใส่ ทางทำใจให้เมตตา
ละทิ้งอกุศล การข่มคนด้วยมารยา
นั่นแหละจะสุขา มีชนมายุยืนนาน ฯ

จงมีใจเมตตาอารีและสุภาพอ่อนโยน ซื่อสัตย์สุจริตต่อชนทุกชั้นที่เราได้พบเห็นหรือเขามาทำการติดต่อกับเรา ไม่ว่าเขาจะยากจนหรือมั่งมี คงแสดงอัธยาศัยไมตรี ต้อนรับด้วยความยินดีเสมอกันหมด ให้เราคิดเสียว่าเขาก็คือญาติพี่น้องของเรา เห็นเขายากจนจงอย่าได้ดูหมิ่นเหยียดหยามเขาเป็นอันขาด แล้วเราก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ มีคนรักนับถือยำเกรงมาก.

คนเราจะอยู่สบายได้ด้วยบัจจัย ๖
และเมตตาอารีไม่เบียดเบียนกัน

เกิดเบ็นคนต้องอาศัยบัจจัยหก
ขอย่อยกมีเคหาและอาหาร
ยามบ่วยไข้ใช้ยารับประทาน
ร้อนหนาวต้านด้วยผ้านานาพรรณ
บัจจัยห้าอย่าคร้านการอาชีพ
ต้องเร่งรีบสร้างตนแน่อย่าแปรผัน
โดยสัมมาอาศัยไม่เบียนกัน
จะสุขสันต์ได้สมอารมณ์ปอง
ที่หกนั้นจงหมั่นสร้างกุศล
เพื่อเบ็นผลบุญลอยคอยเจ้าของ
เรามีทรัพย์เขาก็นับเบ็นพี่น้อง
ยามเศร้าหมองยากจนคนย่ำยี
จำให้แน่เงินตรานั้นอย่าขาด

จะช่วยอาตม์เมื่อมีภัยให้สุขี
หมั่นประหยัดเก็บไว้ให้มั่งมี
ได้เป็นศรีแก่วงศ์พงศ์เผ่าพันธุ์
ทั้งทุกข์โศกโรคภัยไม่กลายกล้ำ
จะสุขล้ำต่อได้สร้างทางสวรรค์
มีเมตตาอารีเป็นนิรันดร์
คนสำคัญยังมีอยู่ควรบูชา
คือบิดรมารดาชราร่าง
อย่าเหินห่างเลี้ยงท่านให้หรรษา
ชอบอะไรจงจัดให้ดังจินดา
อย่าเฉื่อยชาให้ท่านเคืองเรื่องรำคาญ
ยามป่วยไข้รับใช้อย่าให้ห่าง
อยู่เคียงข้างคอยให้ยาและอาหาร
พอหมดบุญท่านสูญหมดลมปราณ
จัดสักการศพให้งามตามนิยม
หมั่นทำบุญสุนทร์ทานการกุศล
สวดส่งผลบุญให้ได้สุขสม
ยามเข้านอนกราบบนหนอนกล่าวคำชม

เคยอบรมเลี้ยงรักษามาจนใหญ่
ตื่นแต่เช้าหุงข้าวถวายพระ
ธารณะจำนงส่งผลให้
ท่านมีคุณคุ้มเกษามาแต่ไร
ควรน้อมใจบูชาคุณบุญอนันต์
ขอเดชะเทพเจ้าช่วยเอาภาร
ดลบันดาลให้เข้าถึงซึ่งสวรรค์
พร้อมด้วยมิตรญาติกาอเนกนันต์
ซึ่งช่วยกันสร้างกุศลทุกคนเทอญ ฯ

น้ำใจของบุรพการี

(ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา และญาติผู้ใหญ่)

ลูกหลานเอ๋ยเคยอุ้มชูเลี้ยงดูเจ้า
รอยเท้าเท่าฝาหอยค่อยถนอม
ถึงเหนื่อยยากตรากตรำก็จำยอม
เฝ้าอดออมอุ้มภัยจนใหญ่มา

สอนให้รู้เจียมใจใฝ่ทำชอบ
ตามระบอบศีลธรรมอันล้ำค่า
ไม่เกียจคร้านหมั่นเพียรเรียนวิชา
เอาไว้หาเลี้ยงตัวไม่กลัวจน

งานทุกอย่างจงอย่าได้ไร้สติ
ต้องตรองตริไว้ก่อนไซร้จึงได้ผล
ความประมาทขลาดเขลาจะเผาตน
ให้ยากจนย่อยยับดับชีวัน

พวกเจ้าจะสืบสายไปภายหน้า
จงอุตส่าห์ถนอมรักสมัครมั่น

หากผิดพลั้งจงให้อภัยกัน
อย่าเคียดฉันท์บั่นญาติให้ขาดวงศ์

ญาติพี่น้องที่ดีมีคุณค่า
สูงยิ่งกว่าเงินหมื่นไซร้อย่าใหลหลง
สัตว์ยังรักเผ่าพันธุ์ได้มั่นคง
คนลืมวงศ์คือคนนั้นเผ่าพันธุ์ลิง

เกิดเป็นคนล้ำเลิศประเสริฐสิทธิ์
มีความคิดจิตใจสูงกว่าฝูงสิงห์
ย่อมร่วมรักสามัคคีกันดีจริง
ไม่มีสิ่งภัยกล้ามาย่ำยี

อันความรักสามัคคีจะมีได้
ต้องอภัยเมตตากันฉันท์น้องพี่
เห็นใครทุกข์ก็ช่วยด้วยไมตรี
ต่างยินดีช่วยป้องปัดผองภัย

มีศีลสัจจ์มัธยัสถ์และสุภาพ
เว้นทำบาปชอบทำดีเป็นนิสัย
หมั่นทำมาหากินไม่หมิ่นใคร
ไม่พอใจทำตนเป็นคนพาล

ต้องรักเกียรติรักชาติศาสน์กษัตริย์
รักสมบัติญาติมิตรจิตกล้าหาญ
ศัตรูใดใจกล้ามารุกราน
ต้องห้าวหาญเคี่ยวขับให้ยับเยิน

เป็นผู้น้อยต้องประจบพบผู้ใหญ่
หมั่นรับใช้อย่ากระด้างคิดห่างเหิน
เห็นใครเซอย่าซ้ำทำก้ำเกิน
อย่าหมางเมินช่วยประคองรับรองไว้

อันคนดีคือผู้มีกตัญญู
จงอุ้มชูอุปถัมภ์ตามวิสัย
พบคนพาลจงลี้หลีกหนีไกล
ขืนเข้าไปพบหาพาวอดวาย

หากรักตัวจงห้ามใจตนไว้นะ
อย่าเลยละคำครูหนูทั้งหลาย
อบายมุขเป็นแหล่งยวนชวนไปตาย
อย่ามุ่งหมายมัวเมาเข้าไปลอง

จงห้ามใจไว้เสมออย่าเผลอจิต
อย่าสนิทเสน่หาจะพาหมอง
ยามจนยากคนเคยรักไม่ยักมอง
เราจะต้องช้ำใจจนวายปราณ.

จงสวดมนตร์ก่อนจะนอน

เพื่อระลึกถึงท่านผู้มีพระคุณจะเกิดมงคลแก่ตนเอง

---

๑ อ้างองค์พระสัมพุท ธวิสุทธิยิ่งยง
หาใครจะสูงส่ง ดุจท่านบ่พลันมี
ทรงแจ้ง ณ ความจริง ประลุสิ่งวิเศษศรี
อีกทั้งพระทรงชี้ วรมรรคกะปวงชน
ชี้ธรรมล้ำเลิศ ให้บังเกิดศุภาผล
ธรรมย่อมจะคุ้มตน ผิประพฤติสุธรรมา
คำสอนพระองค์นั้น ดุจสรรคเลิศหล้า
เปรียบได้เสมือนยา ทะนุปรุงจรุงใจ
ขอนบพระคุณสงฆ์ ธ ธำรงพระธรรมชัย
สืบศาสนาไทย และสังวรตริศึกษา
คือศีลสมาธิ คุณวีระปัญญา
อีกเพียร ณ ศึกษา วรไตรปิฎกธรรม
คิดคุณบิตามา ตุมหาธิคุณล้ำ
เลิศใดบ่ได้ก้ำ ผิจะเปรียบพระธรณี

ย่อมใหญ่และแน่นหนา ดุจบรรพตาศรี
ฟูมฟักลูกรักนี้ สิจึงรอดกะชนม์มา
วัยเด็กระเริงเล่น บมิเว้นคะนึงค่า
คุณญาติพงศา ทะนุเห็นเพราะเอ็นดู
ช่วยเลี้ยงและเอี้ยงรัก ดนุนักและอุ้มชู
ชุบอุปถัมภ์ตู มิให้มอดมลายหายน์
คุณครูและอาจารย์ จะประมาณก็มากมาย
แม้นตวงและตักได้ ละก็สุดกำลังตู
อุตสาหะสอนสั่ง และประทังวิชารู้
ขัดเกลาสันดานสู้ เพราะจะนำกระทำดี
อีกองค์กษัตริย์เศรษ ฐพระเดชพระคุณศรี
สมภารพระบารมี พระสิคุ้มกระหม่อมมา
คุณจ้าวและนายช่วย ธ อำนวยสุยศฐาน์
ข้าวแดงและแกงกา รุณเทิดบังเกิดผล
ยังคุณพระเทพจ้าว ธ สิเดาสุภารชน
เอื้ออวยอำนวยผล สุขภัทรนานา

เพื่อนฝูงและมิตรผอง มนะปองสุปรารถนา
เพื่อนบ้านสิเอาภา ระธุรเพื่อจะเจือจาน

ทั้งลูกและหลานเล็ก และก็เด็กยุพาพาล
พาใจให้ชื่นบาน ทะนุโลกโฉลกงาม

คุณแห่งชนาผอง ผิจะปองพจีนิยาม
ไป่ถ้วนกระบวนความ คนุตรึกระลึกคุณ

ขอเข้าประสบสุข นิระทุกขภัยสุญ-
มงคลสวัสดิ์บุญ ญะกะลาภอุดมดี

ขอสัตวโลกหลาย สิสบายสุวัตถี
อย่าเบียดและเบียนบี ฑ ณ กันและกันเลย

ขอคุณคนูกล่าว วรเท่าถกลเอ่ย
คุ้มกล้าคนุเสบย ศุภวัฒน์สวัสดี ฯ

ความกตัญญูกตเวที

---

๑ เมื่อโลกเรายังมีความกตัญญูกตเวทีอยู่ ชาวโลกก็ย่อมอยู่เย็นเป็นสุข และมีความเจริญก้าวหน้าในกิจการทั้งปวงเสมอไป เพราะท่านผู้ลงทุนด้วยแรงทรัพย์หรือปัญญาความคิดของท่าน ยังมีกำลังใจดีอยู่ว่าอนุชนรุ่นหลัง ๆ จะไม่เนรคุณท่าน ไม่คิดทำลายล้างผลาญคุณความดีของท่านผู้มีน้ำใจเมตตาอารีต่อพวกเขา ซึ่งเกิดมาภายหลังและช่วยกันเทิดทูนยกย่องสิ่งดีงามเป็นประโยชน์ที่ท่านก่อสร้างไว้นั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไปอีกด้วย

ความกตัญญูกตเวทีนั้น เป็นคุณสมบัติของคนดีที่ควรจะได้รับความรักนับถือ และการอุปการะช่วยเหลือจากผู้มีใจบุญทั้งหลายทั่วไป จะไปตกอยู่แห่งใดก็ไม่มีคนรังเกียจจะมีแต่คนช่วยเหลือให้มีความสุขความเจริญ ก้าวหน้า และความปลอดภัยเสมอ ความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้าและความปลอดภัย จะไม่มีในหมู่ชนผู้เนรคุณท่านเลย ความจริงมีอยู่ว่า ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำ

ชั่วย่อมได้ชั่วเป็นของแน่นอนจริงๆ ขอจงพยายามทำความดีไว้เถิด ไม่เร็วก็ช้าหน่อยผลแห่งความดีจะเกิดแก่เราเอง ชนบางหมู่มีจิตใจต่ำช้าดังโจร ลอบเอาแบบฉบับของท่านมาดูจนเข้าใจแล้วทำลายต้นตำราฉบับเดิมของท่านเสียจนหมดสิ้น เอามาตัดทอนเปลี่ยนแปลงข้อความเสียใหม่ แล้วจัดทำขึ้นใหม่ให้ใครๆ เห็นว่าเป็นตำราของตนเองคิดประดิษฐ์ขึ้นด้วยความรู้ความสามารถ ของตนเองผู้เดียวเช่นนี้ก็มีมาก คนชนิดนี้เราจะเรียกเขาว่าอะไรดี ถ้าไม่เรียกเขาว่าเนรคุณท่าน หรือโจรใจร้ายแย่งชิงทรัพย์แล้วยังฆ่าเจ้าของทรัพย์เสียอีกด้วย เล่ห์เหลี่ยมของคนทุจริตนั้นมีมากมายหลายวิธีนัก เขาไม่เกรงต่อบาปกรรมเลยแม้แต่น้อย ไว้ใจกันไม่ได้เสียเลย ขอพวกเราทั้งหลายจงมีชีวิตอยู่ในโลกด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และกตัญญูกตเวที ดูเหมือนจะมีความสงบสุขดี ความทุจริตเบียดเบียนกันนั้นนำไปสู่ความไม่สงบคือความทุกข์นั่นเอง.

พิมพ์ที่ ร.พ.ประยูรวงศ์ ๖๘ เชิงสะพานพุทธฯ ธนบุรี นายถนอม คลีนแก้ว ผู้พิมพ์โฆษณา

๏ ดินจะกลบ ลบร่าง เมื่อวางวาย
แม้นจะตาย ร้ายดี ชีวีสูญ
แต่ความดี มีอยู่ คู่ค้ำคูณ
คอยเทิดทูน แทนซาก ที่จากไป. ฯ